

ZRZESZENIA KATOLICKIE I ICH KLASYFIKACJA

Klasyfikacja zrzeczeń:

rozróżnień można dokonać w zależności od przyjętego kryterium

DA 19 opisuje i kwalifikuje rodzaje zrzeczeń ludzi świeckich w Kościele podejmujących apostołstwo (por. CHL 29):

- **Stowarzyszenia** – posiadają statut, charakteryzują się formalizacją struktur. W Kościele polskim w tym momencie nowość, choć znane w przedwojennych czasach.
- **Ruchy** – charakter w większym stopniu nieformalny, więcej spontaniczności, mniejsze nasycenie elementami organizacyjnymi.
- **Grupy i wspólnoty** – dość ogólne określenie wynika raczej z opisu duszpasterskiego; grupy zrzeszające się zwykle w sposób nieformalny o lokalnym zasięgu, niezbyt liczne.

Do ostatniej grupy można zaliczyć **grupy duszpasterskie**, np. modlitewne, biblijne. Niektóre z nich mają charakter lokalny (niepowtarzalny, organizowane w ramach jednego środowiska, parafii) niektóre wchodzą w skład duszpasterstw specjalistycznych o zasięgu ponadparafialnym i ponaddiecezjalnym, np. duszpasterstwo służby liturgicznej, duszpasterstwo misyjne.

Forma grup duszpasterskich wytworzyła się w okresie, gdy zabraniano katolickich zrzeczeń. Dziś powstają coraz liczniejsze stowarzyszenia i ruchy odnowy, które w pewnej części przejmują funkcję grup duszpasterskich.

Wspólnoty podstawowe (inaczej grupy bazowe, communitates a basi)

„«Kościelne wspólnoty podstawowe» (znane też pod innymi nazwami), które dobrze zdają egzamin jako ośrodki formacji chrześcijańskiej i misyjnego oddziaływania. Chodzi tu o grupy chrześcijan na szczeblu rodziny czy szczupłego grona osób, które spotykają się na modlitwie, czytaniu Pisma Świętego, katechezie, by dzielić się problemami ludzkimi i kościelnymi w perspektywie zaangażowania wspólnotowego”. (Jan Paweł II, Redemptoris missio, 51).

Pojęcie wywodzi się z Ameryki Południowej. W latach 50-tych w Brazylii jeden z biskupów zaczął zakładać małe wspólnoty chrześcijańskie. Ich zadaniem była m.in. opieka nad kościołami, organizowanie katechezy, nabożeństw liturgicznych, dzielenie się Ewangelią, modlitwa.

Nazwa podstawowe (bazowe) sugeruje podstawę, jaką stanowią dla budowania szerszej wspólnoty Kościoła (parafii)

Ważną rzeczą ze strony duszpasterza jest **kwalifikacja danej grupy** np. istniejącej w parafii bądź w zasięgu parafii. Od tego będzie zależał sposób ustosunkowania się i zaangażowania duszpasterza. Istnieje tutaj cały wachlarz form: od bezpośredniego prowadzenia (animowania) do asystencji (kierownik duchowy, asystent) – sprawę omawiamy w punkcie zatytułowanym duszpasterstwo małych wspólnot.

STOWARZYSZENIA KOŚCIELNE

Określona grupa osób zrzeszająca się w celu osiągnięcia przez wspólne działania zamierzonych celów związanych z życiem Kościoła¹.

Organizacja formalna, działająca na podstawie zatwierdzonych przez władzę kościelną statutów (niekiedy także władzę cywilną - podwójna osobowość prawna). Statut, analogicznie jak w cywilnych stowarzyszeniach, określa cele, zadania, struktury, zarząd, tryb odbywania posiedzeń, sprawozdania, majątek itp.

Cele stowarzyszeń według DA 19 i KPK 298

- popieranie doskonalenia życia chrześcijańskiego
- popieranie publicznego kultu religijnego
- popieranie nauczania chrześcijańskiego
- podjęcie inicjatyw ewangelizacyjnych i apostołskich
- praktykowanie dzieł pobożności
- podjęcie dzieł chrześcijańskiej miłości
- przepojenie porządku doczesnego duchem chrześcijańskim

Podział stowarzyszeń w Kościele

- ① **publiczne** – zakładane, zatwierdzone i kierowane przez władzę kościelną (ich zadania należą wprost do misji Kościoła, związane z Kościołem strukturalnie i funkcjonalnie)
- ② **prywatne** – zakładane w sposób wolny przez wiernych (rządzą się same, potwierdzone przez władzę kościelną na tej podstawie, że ich cele są zbieżne z misją Kościoła; związane z Kościołem funkcjonalnie)

Odróżnić trzeba działalność stowarzyszeń na „świeckim polu”. Tu świeccy działają z własną kompetencją i na własną odpowiedzialność (np. działalność gospodarcza, organizacyjna). Kompetencja asystenta kościelnego jest badanie zgodności z chrześcijańską wiarą i moralnością (szczegółowy w następnym wykładzie)

¹ E. Szafronowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, Warszawa 1985, t. 1, s. 342.

CHRZEŚCIJAŃSKIE RUCHY ODNOWY

Ruch jest zjawiskiem wieloaspektowym, trudnym do precyzyjnego zdefiniowania. Należy posłużyć się definicją opisową

Definicja socjologiczna:

zbiorowe, wspólne dążenie i działanie, bardziej lub mniej zorganizowane dla osiągnięcia celu zmieniającego społeczną sytuację uczestników ruchu (J. Szczepański)²:

T. Podgórska³

- reakcja na kryzys wartości
- uświadamianie nowych wartości i próba wyjścia z anomii
- wystąpienie przywódców, którzy uświadamiają nowe wartości
- tworzenie nowych więzi w oparciu o uświadomione wartości

Jan Paweł II do przedstawicieli Kongresu Ruchów Katolickich w Rzymie, we wrześniu 1981 r.

Sam Kościół jest ruchem

- ruch w kierunku Boga żywego, który przybliżył się do człowieka
- ruch w stronę własnego wnętrza
- ruch w stronę ludzi, których Bóg stawia na naszej drodze
- ruch w stronę świata, który oczekuje objawienia się synów Bożych w nim

1/ Socjologiczna geneza ruchu (ważniejsze elementy)⁴

- zjawisko masowe
- stan niezadowolenia, niezaspokojenia potrzeb, społeczna frustracja
- reakcja negatywna (burzenie) lub pozytywna (tworzenie nowych wartości)
- poszczególne ogniska niezadowolonych łączą się w ruch (fala)
- często na czele stoi założyciel – „charyzmatyk” - uosabia społeczne dążenia, nadaje ton - kierunek ruchowi, potrafi sformułować program
- Etapy rozwoju ruchu: spontaniczność – dążenie do zorganizowania – stan instytucjonalizacji – zanik ruchu, przekształcenie w stowarzyszenie (ruchy nie zawsze w pełni przechodzą tego rodzaju przeobrażenia; mogą wcześniej zaniknąć).

² J. Szczepański, Elementarne pojęcia socjologii, Warszawa 1963.

³ Słownik Katolickiej Nauki Społecznej, Warszawa 1993, s. 150.

⁴ J. Szczepański, dz. cyt. , s. 224.

Rodzaje ruchów według J. Szczepańskiego

- ruchy reformatorskie (w pozytywnym znaczeniu, dążą do zmian drogą pokojową, w ramach ustalonego porządku społecznego), drogą ustawodawstwa lub poprzez inne formalne działania
- rewolucyjne (burzenie i przemoc)
- ekspresywne (poszukiwanie zaspokojenia potrzeby wyrażania swej osobowości, zaspokojania potrzeb estetycznych, intelektualnych, **religijnych**; dążą do zaspokojenia swych potrzeb drogą wypracowaną przez wybitne indywidualności; rzadziej wytwarzają formy instytucjonalne)

2/ Teologiczna geneza ruchu (ruch chrześcijańskiej odnowy)

- **czynnik nadprzyrodzony** – Bóg daje dar odnowy, Duch Święty rozdaje charyzmaty służące ożywieniu życia Kościoła , dar wezwaniem Bożym (powołaniem) do odnowy
- **czynnik ludzki** – wierzący widzą słabości, niedostatki w życiu Kościoła, zależy im na ożywieniu religijnego i kościelnego życia. Braki w życiu Kościoła, dążenie do przemiany i odnowy. Dążenie do odnowienia religijnej gorliwości

w religijnych ruchach analogiczną rolę grają ww. czynniki socjologiczne

Bliższy opis genezy i rozwoju ruchu religijnego według H. Łuczaka⁵

- spontaniczne stowarzyszenie (nieformalne) osób różnego pochodzenia, kondycji społecznej i kultury, które decydują się razem współpracować w dążeniu do osiągnięcia wspólnych celów;
- rozwija się wokół idei naczelnej zaproponowanej przez jednego lub więcej przywódców (charyzmatyków);
- idea przyjęta, zasymilowana i przeżyta przez wzrastającą ilość osób;
- w konsekwencji powstaje swoista duchowość;
- idea ta staje się doświadczeniem życiowym (głębokie przekonanie osobiste, iż powstający ruch to coś dynamicznego, twórczego, przemieniającego życie);
- idea ta staje się wspólnym zobowiązaniem (ideały dynamizują, zobowiązują do działania);
- w konsekwencji wszystko to sprzyja formowaniu nowej świadomości religijnej i nowej identyfikacji społecznej.

⁵ Posługa duszpasterska wśród młodzieży polskiej, Wrocław 1994, s. 190.

Niebezpieczeństwa związane z kościelnymi ruchami odnowy (wypaczenia i dewiacje w ruchach odnowy) – porównaj również niebezpieczeństwa związane z małymi grupami w Kościele

- Fałszywe odczytanie sytuacji Kościoła.
- Fałszywe odczytanie (zrozumienie) darów Ducha Świętego.
- Do ruchów garną się osoby o rozchwianej psychice.
- Przejęcie inicjatywy przez liderów o silnej osobowości nie liczących się z rolą pasterzy w Kościele.
- Szybkość działań nie sprzyja przemyśleniom.
- W kościelnych ruchach mogą niekiedy pojawić się mechanizmy charakterystyczne dla sekt.

Lektura:

J. Ratzinger, *Ruchy kościelne i ich teologiczne miejsce*, w: *Communio* 19(1999)6, s. 78-102. Autor również stara się zdefiniować, czym są ruchy kościelne, krótko charakteryzując ich historię. Rozróżnia trzy pojęcia: ruch, prąd i inicjatywa.

Leksykon ruchów i stowarzyszeń w Kościele, pod red. A. Pietrowej-Wasilewicz, KAI, Warszawa 2000. Warto przeczytać artykuł wprowadzający o. A. Schulza *Wiosna Kościoła w Polsce*.

Rada Ruchów Katolickich, *Ruchy katolickie w Polsce, Informator KAI*, Warszawa 1994. Tu szczególnie artykuł wprowadzający o. A. Schulza.

BRACHTWA KOŚCIELNE (KONFRATERNIE)

Rodzaj kościelnych stowarzyszeń. Z tym, że większą wagę przykładą się do wspólnoty między członkami. Stąd nazwa konfraternie (con-frater)

- Zrzeszenia religijne erygowane formalnym dekretem przez władzę kościelną, pozostające formalnie pod jej zwierzchnością, jako stała fundacja
 - mają osobowość prawną
 - posiadają własne statuty regulujące strukturę, cele, charakter, sposoby realizacji celów
 - własną administrację

Cele bractw:

- rozwój kultu publicznego w Kościele
- pogłębienie i zaktywizowanie chrześcijańskiego życia członków
- prowadzenie określonej działalności religijnej lub społecznej

➤ cel konstytutywny: silna więź społeczna (confraternitas, confratria congregatio, sodalitas, liga spiritualis)

Rodzaje bractw (specyfikę danego bractwa określa zamierzony przezeń cel; prezentują całą gamę kościelnego życia, służą ożywieniu różnych form chrześcijańskiego życia):

- ascetyczno-dewocyjne, np. ożywienie życia liturgicznego, modlitewnego, szerzenie rozmaitych form kultu {Serce P. Jezusa, Maryjne}
- charytatywne, szpitalne, b. ubogich,
- rycerskie, obrony wiary, np. Milicje chrześcijańskie (zwłaszcza podczas wojen religijnych, np. walka ideowa z innowiercami, modlitwa o zwycięstwo Kościoła)
- pokutnicze, budowniczości i stróże świątyń,
- cechowe,
- opieki nad pielgrzymami,
- dobrej śmierci, pogrzebowe,
- trzeźwościowe,
- nauki chrześcijańskiej, np. Arcybractwo Nauki chrześcijańskiej (doksztalcenie religijne)

Przykład

Sodalicje (Kongregacje) Mariańskie⁶

Związane z zakonem jezuitów (powstał 1534)

Twórca Jan Leunis – wychowawca młodzieży w rzymskim kolegium jezuitów 1584 – Grzegorz XIII – formalnie zatwierdza stowarzyszenie

⁶ Post Scriptum. LISTowy kwartalnik nr 1/1997, s. 11n.

18 w. kryzys (jw. bractwa, kasata jezuitów)
szczególne poparcie Stolicy Apostolskiej dla sodalicji
z czasem powstają sodalicje stanowe (kapłanów, osób starszych, szlachty, urzędników)

1587 – Zasady Ogólne dla wszystkich sodalicji
1923 – Rzym, Centralny Sekretariat Kongregacji Mariańskich
1948 – Pius XII Konstytucja „Bis saeculari” – reguluje działalność
1953 – Światowa Kongregacja Sodalicji Mariańskich – celem odnowa – Zasady Ogólne
(1967) i Statut Światowej Federacji
część reformuje się i przyjmuje nazwę Wspólnota Życia Chrześcijańskiego

Polska:
1983 – ks. Prymas zatwierdza Zasady Ogólne
obecnie ok. 20 sodalicji
1 niedziela grudnia – pielgrzymka na Jasną Górę

cele sodalicji:

- przygotowanie elity katolickiej walczącej o szerzenie Królestwa Bożego na ziemi
- troska o duchowe odrodzenie siebie, swoich rodzin, ożywienie praktyk religijnych
- głębsze życie religijne (np. codzienny różaniec, częsta spowiedź i Komunia, rozmyślanie, rachunek sumienia)
- zaangażowanie społeczne
- maryjność
- źródło i narzędzie rozwoju życia duchowego – Ćwiczenia Duchowe św. Ignacego (dla Wspólnot Życia Chrześcijańskiego)

Lektura:

Bractwa kościelne, w: *Encyklopedia Katolicka*, Lublin 1985, t.2, s.1014nn.